

XÂY DỰNG CHƯƠNG TRÌNH ĐÀO TẠO CỬ NHÂN SƯ PHẠM LỊCH SỬ - ĐỊA LÍ Ở TRƯỜNG ĐẠI HỌC TÂY BẮC ĐÁP ỨNG YÊU CẦU ĐỔI MỚI CHƯƠNG TRÌNH GIÁO DỤC PHỔ THÔNG 2018

***Đặng Thị Hồng Liên, Hoàng Thị Thanh Giang**
Trường Đại học Tây Bắc

THÔNG TIN BÀI BÁO

Ngày nhận bài: 18/6/2023

Ngày nhận đăng: 28/5/2023

Từ khoá: Chương trình, Lịch sử, Địa lí

TÓM TẮT

Bài báo nghiên cứu về xu thế dạy học tích hợp Lịch sử - Địa lí và việc xây dựng chương trình đào tạo cử nhân sư phạm Lịch sử - Địa lí ở trường Đại học Tây Bắc đáp ứng yêu cầu Chương trình giáo dục phổ thông 2018. Trên cơ sở đó mục tiêu, chuẩn đầu ra cũng như cấu trúc nội dung chương trình đều đáp ứng những điểm mới của môn học Lịch sử - Địa lí ở trường phổ thông hiện nay như: sự thay đổi cách tiếp cận, đổi mới về nội dung, hình thức các học phần trong chương trình.

1. Đặt vấn đề

1.1. Sự cần thiết xây dựng Chương trình đào tạo cử nhân Sư phạm Lịch sử - Địa lí

1.1.1. Xu thế dạy học tích hợp liên môn trên thế giới và Việt Nam

Cách tiếp cận tích hợp trong xây dựng chương trình giáo dục bắt đầu được đề cao ở Mỹ và các nước Châu Âu từ những năm 50 - 60 của thế kỷ XX, Châu Á vào những năm 70 và Việt Nam từ những năm 80 của thế kỷ XX. Từ cuối những năm 90 của thế kỷ XX trở lại đây, nghiên cứu về một khoa học thống nhất trên quan điểm hệ thống và quan điểm tiếp cận tích hợp trong giáo dục nhằm hình thành và phát triển các năng lực cho người học mới thực sự được quan tâm. Các nhà nghiên cứu đã đưa ra nhiều quan niệm về dạy học tích hợp (DHTH), trong đó tập trung vào hai hướng chính là:

Hướng thứ nhất: tại Hội nghị phối hợp trong chương trình UNESCO, Paris năm 1972, cho rằng DHTH là “*một cách trình bày các khái niệm và nguyên lý khoa học cho phép diễn đạt sự thống nhất cơ bản của tư tưởng khoa học, tránh nhấn quá mạnh hoặc quá sớm sự sai khác giữa các lĩnh vực khác nhau*” (trích theo [5]).

Hướng thứ hai: quan niệm DHTH là một hình thức dạy học kết hợp giữa dạy lí thuyết và thực hành, qua đó người học hình thành được một năng lực nào đó. Với quan niệm này, DHTH là phương thức phát triển năng lực học sinh (HS), thông qua DHTH, năng lực của

người học được rèn luyện và phát triển. Trào lưu sư phạm DHTH xuất phát từ quan niệm coi học tập là một quá trình góp phần hình thành ở HS những năng lực rõ ràng, trong đó HS học cách sử dụng phối hợp các kiến thức, kĩ năng và thao tác đã lĩnh hội được. Xavier X. Roegiers chỉ ra rằng “*Tích hợp là sự hình thành ở HS những năng lực cụ thể có dự tính trước những điều kiện cần thiết trong quá trình học tập, nhằm phục vụ cho quá trình học tập sau này hoặc hòa nhập vào cuộc sống*” [7].

Hiện nay, nhiều nước đã có chương trình giáo dục phổ thông được xây dựng theo quan điểm tích hợp từ tiểu học đến trung học, tiêu biểu như Pháp, Đức, Hà Lan,... Tuy nhiên, mức độ tích hợp trong chương trình giáo dục các môn học ở một số nước có điểm chung và cũng có những điểm khác biệt. Tích hợp trong chương trình dạy học cũng rất đa dạng, phong phú không chỉ ở một mức độ mà thể hiện linh hoạt các mức độ tích hợp như: tích hợp nội môn, đa môn, liên môn, xuyên môn. Các công trình nghiên cứu của các tác giả cũng khẳng định tích hợp là xu thế tất yếu trong phát triển chương trình giáo dục phổ thông. Quan niệm này được khẳng định thông qua thực tiễn xây dựng và phát triển chương trình ở nhiều nước trên thế giới.

Đầu thế kỷ XXI, nhiều nước khi tiến hành đổi mới Chương trình giáo dục phổ thông đều coi trọng yêu cầu tích hợp nhằm phát huy sức

mạnh tổng hợp của các môn học. Khả năng, mức độ tích hợp của hệ thống tri thức khoa học tự nhiên và xã hội cũng khác nhau ở từng cấp học, từng quốc gia. Đối với các môn khoa học xã hội, quan điểm tích hợp được thực hiện đa dạng ở cấp học, đặc biệt ở Tiểu học và Trung học cơ sở.

Tóm lại, dạy học tích hợp là xu thế dạy học hiện đại đã được nhiều nhà nghiên cứu lí luận dạy học quan tâm ngay từ những năm 1970 của thế kỷ XX. Những kết quả nghiên cứu đã được triển khai trong việc xây dựng chuẩn giáo dục, chương trình, Sách giáo khoa của nhiều nước. Những nghiên cứu gần đây cũng khẳng định việc DHTH có tác dụng kích thích hứng thú người học, đảm bảo chất lượng kiến thức môn học, phát triển năng lực chung của người học và giúp quá trình học tập gắn liền với thực tiễn.

Ở Việt Nam, để góp phần đổi mới căn bản, toàn diện giáo dục và đào tạo, Nghị quyết số 29 – NQ/TW của Hội nghị Trung ương lần thứ 8 khóa XI đã chỉ rõ: *“Xây dựng và chuẩn hóa nội dung giáo dục phổ thông theo hướng hiện đại, tinh gọn, đảm bảo chất lượng, tích hợp cao ở các lớp học dưới và phân hóa dần ở các lớp học trên...”*. Trong chương trình giáo dục phổ thông 2018, tích hợp và dạy học tích hợp là một trong những điểm mới được nhấn mạnh (ở tất cả các môn học ở phổ thông), đặc biệt là ở bậc tiểu học và Trung học cơ sở. Chương trình khẳng định Dạy học tích hợp là quá trình GV tổ chức để HS huy động đồng thời kiến thức, kĩ năng thuộc nhiều lĩnh vực khác nhau nhằm giải quyết các nhiệm vụ học tập, thông qua đó lại hình thành những kiến thức, kĩ năng mới, từ đó phát triển những năng lực cần thiết [2].

Nhằm khẳng định vai trò và hiệu quả của việc dạy học tích hợp, ngày 03 tháng 10 năm 2017 Bộ Giáo dục và Đào tạo ban hành công văn 4612/BGDĐT-GDTrH nhằm tiếp tục thực hiện chương trình giáo dục phổ thông hiện hành theo định hướng phát triển năng lực, phẩm chất người học, trong công văn có nội dung: *“Căn cứ chương trình giáo dục phổ thông hiện hành, lựa chọn các chủ đề, rà soát nội dung các bài học trong sách giáo khoa hiện hành tương ứng với chủ đề đó để sắp xếp lại thành một số bài học tích hợp của từng môn học hoặc liên môn; từ đó, xây dựng kế hoạch giáo dục cho từng môn học, hoạt động giáo dục theo định hướng*

phát triển năng lực, phẩm chất học sinh phù hợp với điều kiện thực tế của nhà trường” [1].

1.1.2. Môn Lịch sử và Địa lí cấp THCS trong Chương trình giáo dục phổ thông 2018

1.1.2. 1. Đặc điểm môn Lịch sử và Địa lí trong Chương trình giáo dục phổ thông 2018

Lịch sử và Địa lí cấp trung học cơ sở là môn học bắt buộc từ lớp 6 đến lớp 9, có vai trò quan trọng đối với việc hình thành, phát triển cho học sinh các phẩm chất chủ yếu, các năng lực chung và năng lực khoa học với biểu hiện đặc thù là năng lực lịch sử, năng lực địa lí; tạo tiền đề học sinh tiếp tục học lên trung học phổ thông, học nghề hoặc tham gia đời sống lao động, trở thành những công dân có ích.

Môn học gồm các nội dung giáo dục lịch sử, địa lí và một số chủ đề liên môn, đồng thời lồng ghép, tích hợp kiến thức ở mức độ đơn giản về kinh tế, văn hoá, khoa học, tôn giáo,... Các mạch kiến thức lịch sử và địa lí được kết nối với nhau nhằm soi sáng và hỗ trợ lẫn nhau. Ngoài ra, môn học có thêm một số chủ đề mang tính tích hợp, như: bảo vệ chủ quyền, các quyền và lợi ích hợp pháp của Việt Nam ở Biển Đông; đô thị - lịch sử và hiện tại; văn minh châu thổ sông Hồng và sông Cửu Long; các cuộc đại phát kiến địa lí,...

1.1.2.2. Quan điểm xây dựng Chương trình

Chương trình môn Lịch sử và Địa lí tuân thủ các quy định trong Chương trình tổng thể, đồng thời nhấn mạnh một số quan điểm sau:

- Chương trình hướng tới hình thành, phát triển ở học sinh tư duy khoa học, nhìn nhận thế giới như một chỉnh thể theo cả chiều không gian và chiều thời gian trên cơ sở những kiến thức cơ bản, các công cụ học tập và nghiên cứu lịch sử, địa lí; từ đó, hình thành và phát triển các năng lực đặc thù và năng lực chung, đặc biệt là khả năng vận dụng kiến thức, kĩ năng vào thực tiễn và khả năng sáng tạo.

- Chương trình kế thừa, phát huy ưu điểm của môn Lịch sử và môn Địa lí trong chương trình giáo dục phổ thông hiện hành và tiếp thu kinh nghiệm phát triển chương trình môn học của các nước tiên tiến trên thế giới. Nội dung môn học bảo đảm trang bị cho học sinh tri thức phổ thông nền tảng, toàn diện, khoa học; phù

hợp với đặc điểm tâm - sinh lí và trình độ nhận thức của học sinh, có tính đến các điều kiện dạy học của nhà trường Việt Nam.

- Nội dung giáo dục lịch sử được thiết kế theo tuyến tính thời gian, từ thời nguyên thủy qua cổ đại, trung đại đến cận đại và hiện đại; trong từng thời kì có sự đan xen lịch sử thế giới, lịch sử khu vực và lịch sử Việt Nam. Mạch nội dung giáo dục Địa lí đi từ địa lí đại cương đến địa lí khu vực và địa lí Việt Nam. Chú trọng lựa chọn các chủ đề, kết nối kiến thức và kĩ năng để hình thành và phát triển năng lực ở học sinh, đồng thời coi trọng đặc trưng khoa học lịch sử và khoa học địa lí.

- Chương trình chú trọng vận dụng các phương pháp giáo dục tích cực, nhấn mạnh việc sử dụng các phương tiện dạy học, đa dạng hoá hình thức dạy học và đánh giá kết quả giáo dục nhằm hình thành, phát triển phẩm chất, năng lực ở học sinh.

- Chương trình bảo đảm liên thông với chương trình môn Lịch sử và Địa lí cấp tiểu học và chương trình môn Lịch sử, chương trình môn Địa lí cấp trung học phổ thông; thống nhất, kết nối chặt chẽ giữa các lớp học, cấp học và các môn học, hoạt động giáo dục của chương trình giáo dục phổ thông.

- Chương trình có tính mở, cho phép thực hiện mềm dẻo, linh hoạt tùy theo điều kiện của địa phương, đối tượng học sinh (học sinh vùng khó khăn, học sinh có nhu cầu hỗ trợ đặc biệt,...).

1.1.2.3. Mục tiêu chương trình

Môn Lịch sử và Địa lí cấp THCS góp phần cùng các môn học và hoạt động giáo dục khác hình thành, phát triển ở học sinh các phẩm chất chủ yếu và năng lực chung.

Môn Lịch sử và Địa lí cấp trung học cơ sở hình thành, phát triển ở học sinh năng lực lịch sử và năng lực địa lí trên nền tảng kiến thức cơ bản, có chọn lọc về lịch sử, địa lí thế giới, quốc gia và địa phương; các quá trình tự nhiên, kinh tế - xã hội và văn hoá diễn ra trong không gian và thời gian; sự tương tác giữa xã hội loài người với môi trường tự nhiên; giúp học sinh biết cách sử dụng các công cụ của khoa học lịch sử, khoa học địa lí để học tập và vận dụng vào thực tiễn; đồng thời góp phần cùng các

môn học và hoạt động giáo dục khác hình thành, phát triển ở học sinh các phẩm chất chủ yếu và năng lực chung, đặc biệt là tình yêu quê hương, đất nước, niềm tự hào về truyền thống dân tộc, thái độ tôn trọng sự đa dạng của lịch sử thế giới và văn hoá nhân loại, khơi dậy ở học sinh mong muốn khám phá thế giới xung quanh, vận dụng những điều đã học vào giải quyết các tình huống trong thực tế.

1.1.2.4. Yêu cầu cần đạt

- Về phẩm chất: Môn Lịch sử và Địa lí là một trong những môn học của Chương trình giáo dục phổ thông nên phải góp phần hình thành và phát triển những phẩm chất yêu nước, nhân ái, chăm chỉ, trung thực, trách nhiệm dưới góc độ lịch sử và địa lí. Cụ thể là yêu nước, yêu quê hương, yêu thiên nhiên; có ý thức, niềm tin và hành động cụ thể trong việc sử dụng hợp lí tài nguyên thiên nhiên và bảo vệ môi trường; bảo vệ di sản văn hóa nhân loại; yêu quý người lao động, tôn trọng những giá trị nhân văn khác nhau; rèn luyện được sự tự tin, trung thực, khách quan.

- Về năng lực: Chương trình môn Lịch sử và Địa lí cấp THCS góp phần phát triển các năng lực chung (tự chủ và tự học, giao tiếp và hợp tác, giải quyết vấn đề và sáng tạo) và năng lực khoa học, ngoài ra còn góp phần phát triển năng lực tin học cho HS. Đặc biệt, CT góp phần hình thành và phát triển cho HS năng lực tìm hiểu tự nhiên và xã hội, cụ thể là năng lực đặc thù lịch sử và năng lực đặc thù địa lí, cụ thể:

Các năng lực đặc thù lịch sử, bao gồm năng lực tìm hiểu lịch sử, giúp HS bước đầu nhận biết được tư liệu lịch sử, hiểu được các văn bản chữ viết, hiện vật lịch sử, tranh ảnh, biểu đồ, bản đồ...; năng lực nhận thức và tư duy lịch sử, giúp HS bước đầu trình bày lại được các sự kiện và quá trình lịch sử cơ bản, xác định được các sự kiện lịch sử trong không gian và thời gian cụ thể, trình bày được sự phát triển của các sự kiện, hiện tượng lịch sử theo thời gian; giải thích được nguyên nhân, sự vận động của các sự kiện, quá trình, nhân vật lịch sử, bước đầu giải thích được mối liên hệ và đưa ra ý kiến riêng về các sự kiện lịch sử, các mối quan hệ nhân quả trong tiến trình lịch sử; năng lực vận dụng kiến thức, kĩ năng lịch sử đã học vào thực tiễn, thể hiện ở việc HS bước đầu có thể liên hệ những nội dung lịch sử đã học

với thực tế cuộc sống.

Các năng lực đặc thù địa lí, bao gồm năng lực nhận thức khoa học địa lí, thể hiện qua khả năng nhận thức thế giới theo quan điểm không gian và giải thích các hiện tượng và quá trình địa lí (tự nhiên, kinh tế – xã hội); năng lực tìm hiểu địa lí, thể hiện qua khả năng sử dụng các công cụ của địa lí học và tổ chức học tập ở thực địa, khai thác Internet phục vụ môn học; năng lực vận dụng kiến thức địa lí vào thực tiễn, thể hiện qua khả năng vận dụng kiến thức thực tế để bổ sung, làm sáng rõ kiến thức địa lí; đồng thời vận dụng các kiến thức, kĩ năng đã học vào nhận thức hoặc nghiên cứu một chủ đề vừa sức trong thực tiễn.

1.1.2.5. Nội dung khái quát

Về nội dung giáo dục, môn Lịch sử và Địa lí gồm phân môn Lịch sử và phân môn Địa lí, mỗi phân môn được thiết kế theo mạch nội dung riêng. Tính tích hợp được thể hiện ở ba cấp độ: Tích hợp trong từng nội dung giáo dục lịch sử và giáo dục địa lí; tích hợp nội dung lịch sử trong những phần phù hợp của bài Địa lí và tích hợp nội dung địa lí trong những phần phù hợp của bài Lịch sử; tích hợp theo các chủ đề chung.

Mạch nội dung của phân môn Lịch sử được sắp xếp theo logic thời gian lịch sử từ thời nguyên thủy, qua cổ đại, trung đại, đến cận đại và hiện đại. Trong từng thời kì, không gian lịch sử được tái hiện từ lịch sử thế giới, khu vực đến Việt Nam để đối chiếu, lí giải, làm sáng rõ những vấn đề lịch sử.

Mạch nội dung của phân môn Địa lí được sắp xếp theo logic không gian là chủ đạo, đi từ địa lí tự nhiên đại cương đến địa lí các châu lục, sau đó tập trung vào các nội dung của địa lí tự nhiên Việt Nam, địa lí dân cư và địa lí kinh tế Việt Nam. Chú trọng lựa chọn các chủ đề, kết nối kiến thức và kĩ năng để hình thành và phát triển năng lực ở HS, đồng thời coi trọng đặc trưng khoa học lịch sử và khoa học địa lí.

Mặc dù hai mạch nội dung được sắp xếp theo logic khác nhau, nhưng nhiều nội dung dạy học liên quan được bố trí gần nhau để hỗ trợ nhau. Có bốn chủ đề chung mang tính tích hợp cao được phân phối phù hợp với mạch nội dung chính của mỗi lớp, là: Bảo vệ chủ quyền, các quyền và lợi ích hợp pháp của Việt Nam ở

Biển Đông; đô thị - lịch sử và hiện tại; văn minh châu thổ sông Hồng và sông Cửu Long; các cuộc đại phát kiến địa lí.

1.1.3. Thực tiễn quá trình dạy học môn Lịch sử - Địa lí ở phổ thông hiện nay

Trong bối cảnh đổi mới chương trình giáo dục phổ thông, vai trò của người giáo viên hay đổi theo hướng đảm nhận nhiều chức năng hơn, trách nhiệm lựa chọn nội dung giáo dục nặng nề hơn. Giáo viên phải chuyển từ cách truyền thụ tri thức sang cách tổ chức cho học sinh chiếm lĩnh tri thức. Yêu cầu hợp tác làm việc với đồng nghiệp chặt chẽ hơn, kỹ năng làm việc nhóm, kỹ năng giao tiếp, ứng xử trong các quan hệ xã hội, với cha mẹ học sinh, học sinh và các tổ chức xã hội khác... Đặc biệt, giáo viên phải dạy học phân hóa hoặc tích hợp. Trong khi đó, cấp THCS thực hiện chương trình GDPT 2018, thay đổi cơ cấu môn học khiến các nhà trường gặp bất cập khi triển khai dạy học môn Khoa học tự nhiên, Khoa học xã hội. Hiện nay, số sinh viên sư phạm tốt nghiệp 2 chuyên ngành này để tuyển dụng còn hạn chế, gần như không có, các trường đang vẫn phải bố trí giáo viên dạy kiêm nhiệm. Để đảm bảo hiệu quả của việc giảng dạy đáp ứng yêu cầu đổi mới, giáo viên cần thiết phải tham gia Chương trình bồi dưỡng giáo viên THCS dạy môn Khoa học tự nhiên, môn Lịch sử và Địa lí để địa phương, cơ sở giáo dục chủ động tổ chức đào tạo, bồi dưỡng giáo viên đáp ứng yêu cầu triển khai Chương trình giáo dục phổ thông 2018. Về lâu dài, để đáp ứng yêu cầu thực hiện Chương trình giáo dục phổ thông 2018, bắt buộc các trường sư phạm trên toàn quốc cần xây dựng Chương trình đào tạo môn Lịch sử và Địa lí, kịp thời đào tạo nguồn nhân lực đáp ứng yêu cầu giáo dục trong giai đoạn mới.

Với tính chất tích hợp ở cấp học dưới và phân hóa ở cấp học trên theo định hướng phát triển phẩm chất và năng lực người học đòi hỏi người giáo viên phải được trang bị thêm nhiều năng lực chuyên môn, năng lực nghiệp vụ đáp ứng mục tiêu giáo dục mới. Đặc biệt, với môn Lịch sử và Địa lí ở cấp Trung học cơ sở, ngoài việc phát triển năng lực chuyên môn cơ bản, nền tảng về khoa học về Lịch sử, Địa lí người giáo viên còn phải có năng lực phân tích, năng lực xây dựng chủ đề học tập, năng lực dạy học,

năng lực đánh giá kết quả học tập của học sinh... Thực tế hiện nay, giáo viên ở các trường Trung học cơ sở chủ yếu chỉ đảm nhận được đơn môn (Lịch sử hoặc Địa lí), một số ít dạy được song môn. Do đó, để có thể đáp ứng được việc dạy học môn Lịch sử và Địa lí trong chương trình giáo dục THCS đòi hỏi giáo viên phải được bồi dưỡng thêm những kiến thức nền tảng của các môn học chưa được đào tạo ở trường đại học, cao đẳng và vận dụng vào dạy học môn Lịch sử và Địa lí ở phổ thông.

Thông tư số 20/2018/TT-BGDĐT ngày 22/8/2018 của Bộ Giáo dục và Đào tạo Quy định chuẩn nghề nghiệp giáo viên cơ sở giáo dục phổ thông chỉ rõ giáo viên phổ thông phải nắm vững chuyên môn, thành thạo nghiệp vụ, thường xuyên cập nhật, nâng cao năng lực chuyên môn và nghiệp vụ đáp ứng yêu cầu đổi mới giáo dục.

Trên cơ sở thực tiễn, qua việc phân tích chương trình môn Lịch sử và Địa lí, chương trình đào tạo giáo viên của các trường đào tạo sư phạm, nghiên cứu các cách làm của các nước và điều kiện cụ thể của đội ngũ hiện nay, Trường Đại học Tây Bắc cho rằng việc xây dựng Chương trình để bồi dưỡng cho giáo viên dạy môn Lịch sử và Địa lí là cần thiết và có cơ sở khoa học, giải quyết được nhu cầu giáo viên dạy môn Lịch sử và Địa lí trong giai đoạn tới. Chương trình bồi dưỡng này được coi là điều kiện tối thiểu để mỗi giáo viên có thể bắt đầu triển khai dạy học môn Lịch sử và Địa lí.

2. Nội dung

2.2. Chương trình cử nhân Sư phạm Lịch sử - Địa lí đáp ứng những điểm mới của môn học Lịch sử - Địa lí ở phổ thông hiện nay.

2.2.1. Mục tiêu, cấu trúc chương trình cử nhân Sư phạm Lịch sử - Địa lí Trường Đại học Tây Bắc

2.2.1.1. Mục tiêu đào tạo

Chương trình cử nhân Sư phạm Lịch sử - Địa lí trang bị cho người học các kiến thức cơ bản, cốt lõi về khoa học Lịch sử và Địa lí, khoa học giáo dục, có năng lực sư phạm và các kỹ năng nghề nghiệp đáp ứng được yêu cầu của sự nghiệp đổi mới giáo dục, đào tạo hiện nay ở nước ta; đồng thời có đủ kiến thức và năng lực

học tiếp lên các bậc cao hơn và có khả năng tự học để hoàn thiện, nâng cao năng lực chuyên môn trong công việc. Sau khi tốt nghiệp, người học có thể tham gia đào tạo môn Lịch sử và Địa lí theo như khung chương trình đào tạo quốc gia mới của Bộ Giáo dục và Đào tạo. Đồng thời có thể đảm nhiệm các công việc nghiên cứu trong các cơ quan nghiên cứu về khoa học xã hội, khoa học giáo dục.

2.2.1.2. Cấu trúc chương trình đào tạo

Cấu trúc của chương trình đào tạo ngành Sư phạm Lịch sử - Địa lí trình độ đại học của Trường Đại học Tây Bắc được phân ra thành 02 khối kiến thức là giáo dục đại cương (28 tín chỉ) và giáo dục chuyên nghiệp (108 tín chỉ), trong đó có các học phần bắt buộc và học phần tự chọn. Tổng số lượng kiến thức toàn khóa là 136 tín chỉ (chưa bao gồm các học phần bắt buộc về Giáo dục thể chất, Giáo dục quốc phòng - An ninh).

Khung chương trình đào tạo được thể hiện dưới dạng cấu trúc bảng với các thông tin quan trọng của học phần được thiết kế cho mỗi khối kiến thức dựa vào chuẩn đầu ra của chương trình đào tạo. Các thông tin của học phần bao gồm: mã học phần, tên học phần, số tín chỉ, số tiết (bao gồm loại tiết lý thuyết hoặc thực hành), tự học và điều kiện tiên quyết.

Bảng 1. Các khối kiến thức và số tín chỉ

Khối kiến thức	Số tín chỉ	Số tín chỉ	
		Bắt buộc	Tự chọn
1. Kiến thức giáo dục đại cương	28	26	2
2. Kiến thức giáo dục chuyên nghiệp	108	101	7
2.1. Kiến thức cơ sở ngành	11	9	2
2.2. Kiến thức chuyên ngành	79	74	5
2.2.1. Kiến thức chung của ngành	55	52	3
2.2.2. Kiến thức chuyên sâu của ngành	24	22	2
2.3. NVSP và thực tập nghề nghiệp	11	11	0
2.4. Khóa luận tốt nghiệp hoặc tương	7	0	7

Khối kiến thức	Số tín chỉ	Số tín chỉ	
		Bắt buộc	Tự chọn
đương			
<i>Tổng số số lượng kiến thức toàn khóa</i>	136	120	16

2.2.2. Thay đổi cách tiếp cận

Thứ nhất, Chương trình cử nhân Sư phạm Lịch sử - Địa lí được xây dựng tiếp cận Chương trình giáo dục phổ thông 2018 cùng hướng tới hình thành, phát triển ở sinh viên, học sinh tư duy khoa học, nhìn nhận thế giới như một chỉnh thể theo cả chiều không gian và chiều thời gian trên cơ sở những kiến thức cơ bản, các công cụ học tập và nghiên cứu lịch sử, địa lí; từ đó, hình thành và phát triển các năng lực đặc thù và năng lực chung, đặc biệt là khả năng vận dụng kiến thức, kỹ năng vào thực tiễn và khả năng sáng tạo.

Thứ hai, chương trình kế thừa, phát huy ưu điểm của môn Lịch sử và môn Địa lí trong chương trình giáo dục đại học, giáo dục phổ thông hiện hành và tiếp thu kinh nghiệm phát triển chương trình môn học của các nước tiên tiến trên thế giới. Nội dung môn học bảo đảm trang bị cho người học tri thức khoa học nền tảng, toàn diện; phù hợp với đặc điểm tâm - sinh lí và trình độ nhận thức của người học, có tính đến các điều kiện dạy học của nhà trường Việt Nam.

Thứ ba, Chương trình được xây dựng đảm bảo nội dung giáo dục lịch sử được thiết kế theo tuyến tính thời gian, từ thời nguyên thủy qua cổ đại, trung đại đến cận đại và hiện đại; trong từng thời kì có sự đan xen lịch sử thế giới, lịch sử khu vực và lịch sử Việt Nam. Mạch nội dung giáo dục Địa lí đi từ địa lí đại cương đến địa lí khu vực và địa lí Việt Nam. Chú trọng lựa chọn các chủ đề, kết nối kiến thức và kỹ năng để hình thành và phát triển năng lực ở học sinh, đồng thời coi trọng đặc trưng khoa học lịch sử và khoa học địa lí.

Thứ tư, Chương trình tiệm cận sự chú trọng vận dụng các phương pháp giáo dục tích cực, nhấn mạnh việc sử dụng các phương tiện dạy học, đa dạng hoá hình thức dạy học và đánh giá kết quả giáo dục nhằm hình thành, phát triển phẩm chất, năng lực ở học sinh trong chương

trình giáo dục phổ thông hiện nay.

Thứ năm, Chương trình bảo đảm liên thông với chương trình môn Lịch sử và Địa lí cấp tiểu học và chương trình môn Lịch sử, chương trình môn Địa lí cấp trung học phổ thông; thống nhất, kết nối chặt chẽ giữa các lớp học, cấp học và các môn học, hoạt động giáo dục của chương trình giáo dục phổ thông.

Thứ sáu, Chương trình đáp ứng tính mở, cho phép thực hiện mềm dẻo, linh hoạt tùy theo điều kiện của địa phương, đối tượng học sinh (học sinh vùng khó khăn, học sinh có nhu cầu hỗ trợ đặc biệt,...) của Chương trình giáo dục phổ thông 2018. Chương trình 2018 nói chung, phần Lịch sử và Địa lí nói riêng được xây dựng theo cách tiếp cận mới, từ tiếp cận nội dung, lấy kiến thức làm trọng tâm, là thước đo đánh giá chất lượng dạy học. Người học được tìm hiểu nhiều kiến thức lịch sử, được tiếp cận phát triển năng lực, giảm bớt kiến thức lịch sử cụ thể, hạn chế phải học thuộc nhiều sự kiện, hiện tượng, số liệu; tăng cường, chú trọng hơn quá trình tự lĩnh hội kiến thức cho người học, lấy năng lực nhận thức, năng lực vận dụng kiến thức lịch sử và địa lí, sự hứng thú học tập của học sinh là mục tiêu của dạy và học lịch sử, địa lí (Ví dụ: giảm đến mức tối đa diễn biến của các cuộc chiến tranh, cách mạng, khởi nghĩa,...).

2.2.3. Chương trình cử nhân sư phạm Lịch sử và Địa lí đáp ứng yêu cầu đổi mới Chương trình phổ thông 2018

Trong tổng số 136 tín chỉ, ngoài kiến thức cơ sở ngành, NVSP, thực tập, kiến tập,... các kiến thức chuyên ngành chung và kiến thức chuyên ngành sâu có dung lượng gồm 79 tín chỉ. Chính vì vậy, các học phần trong Chương trình cử nhân sư phạm Lịch sử - Địa lí cần được bổ sung, cập nhật những phương pháp hiện đại để giải quyết cấu trúc logic, nội dung vừa phải phù hợp với nhận thức và tâm lí lứa tuổi học sinh, giải quyết một vấn đề của chương. Đặc biệt, các học phần được lựa chọn đảm bảo tính phù hợp, đáp ứng yêu cầu Chương trình giáo dục phổ thông 2018, giúp người học có được hệ thống kiến thức, kỹ năng cơ bản đáp ứng được yêu cầu của môn học ở bậc THCS. Cụ thể như sau:

Học phần Nhập môn Lịch sử và Địa lí là học phần trong khối kiến thức chung bắt buộc thuộc

kiến thức chuyên ngành của chương trình đào tạo ngành Sư phạm Lịch sử - Địa lý trình độ đại học của Trường Đại học Tây Bắc giúp người học trả lời câu hỏi “Tại sao cần học Địa lý?”, “Tại sao cần học Lịch sử” (Lớp 6), hiểu được tầm quan trọng của việc nắm các khái niệm cơ bản, các kỹ năng lịch sử và địa lý trong học tập và sinh hoạt; hiểu được vai trò và ý nghĩa của Lịch sử, Địa lý trong cuộc sống.

Các học phần chuyên ngành trường Chương trình đặc biệt quan tâm đến việc bám sát và đáp ứng các nội dung trong Chương trình môn Lịch sử và Địa lý cấp THCS. Đối với phân môn Lịch sử:

+ Lịch sử cổ trung đại gồm các học phần: Lịch sử thế giới cổ - trung đại; Lịch sử Việt Nam cổ - trung đại, Lịch sử Đông Nam Á và tổ chức ASEAN, Lịch sử đối ngoại và hội nhập quốc tế của Việt Nam ... Các học phần này chủ yếu cung cấp kiến thức liên quan đến chương trình phân môn Lịch sử khối 6,7: Thời kỳ nguyên thủy; đặc điểm xã hội cổ đại; Đông Nam Á từ những thế kỷ tiếp giáp công nguyên đến thế kỷ X; Việt Nam từ khoảng thế kỷ thứ VII trước công nguyên đến đầu thế kỷ X (Lớp 6). Tây Âu từ thế kỷ V đến nửa đầu thế kỷ XVI; Trung Quốc từ thế kỷ VII đến giữa thế kỷ XIX; Ấn Độ từ thế kỷ IV đến giữa thế kỷ XIX; Đông Nam Á từ nửa sau thế kỷ X đến nửa đầu thế kỷ XVI và Việt Nam từ nửa đầu thế kỷ X đến đầu thế kỷ XVI (Lớp 7).

+ Các học phần Lịch sử cận, hiện đại gồm các học phần: Lịch sử thế giới cận đại; Lịch sử thế giới hiện đại; Lịch sử Việt Nam cận đại; Lịch sử Việt Nam hiện đại, Lịch sử Đông Nam Á và tổ chức ASEAN, Lịch sử đối ngoại và hội nhập quốc tế của Việt Nam, lịch sử quan hệ quốc tế ... đáp ứng nội dung chương trình phân môn Lịch sử lớp 8 (Các khu vực trên thế giới và Việt Nam từ nửa sau thế kỷ XVI đến đầu thế kỷ XX ...) và Lịch sử lớp 9 (thế giới và Việt Nam qua các giai đoạn 1918 – 1945, 1945 – 1991 và từ năm 1991 đến nay).

Đối với phân môn Địa lý:

+ Các kiến thức về Bản đồ, Trái Đất; Khí hậu và biến đổi khí hậu, nước trên Trái Đất, Đất và sinh vật, con người và thiên nhiên... trong chương trình địa lý lớp 6 được thể hiện đầy đủ trong các học phần Đại cương khoa học trái đất,

Địa lý tự nhiên đại cương, Địa lý kinh tế - xã hội đại cương.

+ Các học phần Địa lý các châu lục 1 và Địa lý các châu lục 2 bao gồm các nội dung chính về các điều kiện tự nhiên và tài nguyên thiên nhiên; đặc điểm dân cư, xã hội và kinh tế của các châu Á, châu Âu, châu Phi, châu Mỹ, châu Đại Dương, châu Nam Cực và một số quốc gia thuộc các châu lục trên. Mảng kiến thức của các học phần này phù hợp với nội dung chương trình phân môn Địa lý lớp 7.

+ Học phần Địa lý tự nhiên Việt Nam và Địa lý kinh tế - xã hội Việt Nam 1, Địa lý kinh tế - xã hội Việt Nam phù hợp với nội dung chương trình phân môn Địa lý lớp 8 và lớp 9, cụ thể là: Đặc điểm vị trí địa lý và phạm vi lãnh thổ Việt Nam; địa hình, khoáng sản, khí hậu, thủy văn, thổ nhưỡng và sinh vật Việt Nam... (Lớp 8); Đặc điểm dân cư; các ngành kinh tế; sự phân hóa lãnh thổ Việt Nam... (Lớp 9)

Ngoài ra, một điểm mới quan trọng so với Chương trình môn Lịch và Chương trình môn Địa lý trước đây, môn Lịch sử và Địa lý cấp THCS hiện nay có một số chủ đề tích hợp giữa lịch sử và địa lý với thời lượng phù hợp ở các lớp. Việc xây dựng chủ đề chung, tích hợp lịch sử - địa lý dựa trên những nội dung gần nhau, giao nhau. Trong chương trình môn Lịch sử và Địa lý, các chủ đề được lựa chọn là: Các cuộc đại phát kiến địa lý; Đô thị: Lịch sử và hiện tại (Lớp 7); Văn minh châu thổ sông Hồng và sông Cửu Long; Bảo vệ chủ quyền, các quyền và lợi ích hợp pháp của Việt Nam ở Biển Đông (Lớp 8,9). Dạy học các chủ đề tích hợp Lịch sử - Địa lý là tạo ra không gian môn học, ở đó học sinh có thể vận dụng các khái niệm cơ bản của lịch sử và địa lý, tìm hiểu thêm các tư liệu lịch sử và địa lý dưới sự hướng dẫn của giáo viên, rèn luyện tư duy lịch sử và tư duy địa lý.

Để hỗ trợ người học có kiến thức về các chủ đề chung, Chương trình đào tạo cử nhân Sư phạm Lịch sử và Địa lý ở trường Đại học Tây Bắc đã xây dựng một số học phần như Nhập môn Lịch sử và Địa lý; Lịch sử văn minh thế giới; Lịch sử chủ quyền biển đảo của Việt Nam ở Biển Đông; Phương pháp dạy học Lịch sử và Địa lý ở trường phổ thông. Các học phần này không chỉ đáp ứng được kiến thức nền tảng được đề cập trong các chủ đề chung mà còn

hướng dẫn phương pháp dạy học các chủ đề chung hiệu quả.

Như vậy, các học phần trong Chương trình đào tạo cử nhân Sư phạm Lịch sử và Địa lí ở trường Đại học Tây Bắc được xây dựng trên cơ sở bám sát nội dung và đảm bảo tính phù hợp với Chương trình giáo dục phổ thông 2018, đáp ứng yêu cầu đổi mới giáo dục trong giai đoạn mới.

3. Kết luận

Sự thành công của công cuộc đổi mới giáo dục hiện nay phụ thuộc vào nhân tố chính là các GV đang trực tiếp giảng dạy ở hệ thống

các trường phổ thông. Vì vậy, chương trình đào tạo của các trường đại học-cơ sở đào tạo GV cần luôn cập nhật những yêu cầu mới, xác định được chuẩn đầu ra rõ ràng, học tập và vận dụng linh hoạt kinh nghiệm của quốc tế để có thể đào tạo được đội ngũ GV có năng lực giáo dục và giảng dạy thế hệ trẻ thành những công dân toàn cầu. Để phù hợp với đổi mới Chương trình giáo dục phổ thông, chương trình đào tạo cử nhân Sư phạm Lịch sử - Địa lí ở Trường Đại học Tây Bắc chủ động đổi mới nội dung đào tạo, cách tiếp cận, phương pháp dạy học, kiểm tra đánh giá phù hợp, hiệu quả, đáp ứng yêu cầu đổi mới Chương trình giáo dục phổ thông 2018.

Tài liệu tham khảo

- [1] Bộ Giáo dục và đào tạo (2017), *Thông tư số 4612/BGDĐT-GDTrH Hướng dẫn thực hiện chương trình giáo dục phổ thông hiện hành theo định hướng phát triển năng lực và phẩm chất cho HS từ năm học 2017 – 2018*.
- [2] Bộ Giáo dục và Đào tạo (2018), *Chương trình giáo dục phổ thông tổng thể*, ban hành 26/12/2018.
- [3] Bộ Giáo dục và Đào tạo (2018), *Chương trình giáo dục phổ thông môn Lịch sử và Địa lí*, ban hành 26/12/2018.
- [4] Nguyễn Anh Dũng (2013), *Phương án thực hiện quan điểm tích hợp trong phát triển Chương trình giáo dục phổ thông Việt Nam giai đoạn sau năm 2015*. Đề tài cấp Bộ, mã số B2011-37-07NV, Viện Khoa học Giáo dục Việt Nam.
- [5] Trần Bá Hoàn (2002), *Dạy học tích hợp*, Tạp chí Khoa học Giáo dục, số 12.
- [6] Cao thị Thặng (2010), *Đề xuất việc xây dựng chương trình môn KHTN và KHXH ở Việt Nam theo quan điểm tích hợp*, Tạp chí Khoa học và Giáo dục số 54.
- [7] Xavier Roegiers (1996), *Khoa sư phạm tích hợp hay làm thế nào để phát triển các năng lực ở nhà trường*, người dịch: Đào Trọng Quang và Nguyễn Ngọc Nhi, Nxb Giáo dục, Hà Nội.

DEVELOPING A BACHELOR OF EDUCATION PROGRAM IN HISTORY-GEOGRAPHY AT TAY BAC UNIVERSITY TO MEET REQUIREMENTS FOR INNOVATION FOR THE 2018 GENERAL EDUCATION PROGRAM

***Dang Thi Hong Lien, Hoang Thanh Giang**
Tay Bac University

Abstract: The article examines the trend of integrating History and Geography teaching and the development of the History and Geography teacher training program at Tay Bac University to meet the requirements of the 2018 General Education Program. Based on this, the objectives, expected outcomes, and the structure of the program align with the new aspects of History and Geography in current secondary education, such as changes in approach, innovations in content, and formats of course components.

Keywords: Program, History, Geography